

Mérleg '94*

1994-ről a legfontosabb megállapításnak azt tartom, hogy az intézeinkben végzett munka a jogszabályoknak megfelelően, törvényesen folyt. Fenntartottuk és biztosítottuk a fogvatartottak alapellátását, az intézetek működését. Különösen jelentős ez abból a szempontból, hogy az 1993. évi XXXII. törvény végrehajtása az intézetektől nagy önállóságot követelt. Bár a Büntetés-végrehajtási szabályzat (szabályzatok) elkészültek, a hatálybalépésig fenn kell tartani az ismert átmeneti országos parancsnoki intézkedéseket. Egész tevékenységünkre kiható megállapítás továbbá, hogy a személyzet anyagi és szociális helyzete, leterheltsége '94-ben elérte a kritikus szintet. Dolgozóink kimerültek, fáradtak, pszichikai és fizikai erőnlétük határán végzik munkájukat. Ezt jól tükrözik az egészségi állapotukat jellemző adatok (erről később még szólok). Változatlanul a napi működési gondok megoldásával foglalkoztunk a legtöbbet és kevés időnk maradt a büntetés-végrehajtás továbbfejlesztését, annak elvi megalapozását szolgáló kérdésekre.

A büntetés-végrehajtás a jogállamiság követelményeinek megfelelően a politikai, választási csatározásoktól távol maradván, továbbra is politikamentes állami szervezetként működött. A kormányváltás számunkra elsősorban tájékoztatási feladatokat jelentett. Erre azért volt szükség, hogy a hivatalba lépő új igazságügyi kormányzat széles körű információkkal rendelkezzen a büntetés-végrehajtás helyzetéről. Valamennyi munkatervben meghatározott témáról előterjesztést készítettünk, melyeket miniszteri értekezlet tárgyalta meg. A minisztériumi vezetéssel folyamatos, *Konkoly* helyettes államtitkár úrral, mondhatni, napi kapcsolatunk van, így gondjainkról pontos ismeretekkel rendelkezik. 1994 jelentős abból a szempontból is, hogy az első teljes év, amikor mérhető az 1993. évi XXXII. törvény hatása, hiszen e törvény alapvető változásokat követelt meg a büntetés-végrehajtástól.

E jogszabály a lehető legteljesebben tartalmazza a fogvatartottak jogait és kötelezettségeit. E jogok gyakorlását a büntetés-végrehajtás nem korlátozta, a kötelezettségek teljesítését törvényes eszközökkel követelte meg. Jelentős differenciálást tesz lehetővé az evsz, és mindenképpen megemlíthető a bírói út igénybevételenek lehetősége. A részletes elemzés előtt meg kell jegyeznünk, hogy vannak a törvénynek olyan előírásai, amelyek a

* Elhangzott 1995. február 10-én Pilisszentkereszten, a parancsnoki értekezleten

„kívánság szintjén” érvényesülnek, például az egyszemélyes vagy a lakóhelyhez közeli elhelyezés, és vannak olyan előírásai, amelyeknek megvalósulását, végrehajtását az anyagi és személyi feltételek hiánya akadályozza. Ami az *anyagi feltételek hiányát* illeti, az állomány nem tudja elfogadni a költségvetési hiányra való hivatkozást, hiszen pl. bankkonszolidációra milliárdok vannak, de ide sorolhatnánk a kohászat vagy a MÁV támogatását is. A *személyi feltételekről* annyit, hogy Európában szinte csak a FÁK országai vannak rosszabb helyzetben. A büntetés-végrehajtás intézményrendszerének fejlesztésében nem sikerült érdemben előrelépni, de megemlíthető, hogy hosszú évek óta először került sor férőhelybővítésre, új fiókinézet létesítésére kormányzati beruházásban. Az intézményi struktúra elavultsága ismert, az egyes intézetek között azonban jelentős különbségek vannak az elítéltek elhelyezésében, a különböző „kiszolgáló” helyiségek meglétében vagy hiányában. Hasonlóan nagy különbségek tapasztalhatók az állomány rendelkezésére szolgáló helyiségeknél is. Változatlanul legnagyobb gondunk a fővárosi és a Pest megyei előzetesek elhelyezése.

Új feladatot jelent az *idegenrendészeti őrizetek* büntetés-végrehajtási intézetekben történő elhelyezése. Sajnos azt kell mondanom, hogy évtizedes beidegződések működnek tovább. Nevezetesen, úgy kap egy meghatározott feladatra szakosodott szervezet új – funkciójával igazán nem egyeztethető – feladatot, hogy egyrészt annak anyagi feltétele nem biztosított, másrészt a személyi feltétele sincs meg. Ennél is fontosabb talán, hogy az új feladathoz szükséges szakmai ismereteket saját magunknak kell „kitalálni”. Csak emlékeztetnék az alkoholisták kötelező kényszergyógyítására, mint a büntetés-végrehajtástól idegen feladatra, de a szakmai ismeretek kialakítását tekintve ide sorolom a szigorított őrizetet és a szigorított javító-nevelő munkát is. Az 1994-es év az idegenrendészeti őrizet tekintetében az anyagi, technikai és jogi feltételek megteremtésének időszaka volt. Ez utóbbiban, de más jogalkotási tevékenységben is meg kell említeni a Legfőbb Ügyészség szakértői közreműködését.

A büntetés-végrehajtás működése szigorú takarékosági intézkedésekkel volt fenntartható, még akkor is, ha a '94-es év pénzügyi szempontból jobb volt, mint a korábbi évek. Egy pillanatig sem volt veszélyben a fizetőképességünk. Ami pedig a takarékoságot illeti – feltételezem, ezt egyformán értékeljük –, ez nem volt más, mint drasztikus korlátozás, amit nem passzióból végeztünk. (Persze voltak tényleges takarékosági intézkedések és eredmények is, amit megemlítek.) Az elítéltek foglalkoztatásának szervezeti átalakítása, az optimális szervezeti keretek és foglalkoztatási formák kialakítása folyt 1994-ben. Folyt, mondom, mert nyilván nem egy lezárt folyamatról van szó. A *gazdasági társaságok* összességében jelentős eredményeket értek el az elítéltek foglalkoztatásában, a hatékonyabb munkavégzésben megőrizték fizetőképességüket, egyesek kifejezetten jó gazdasági évet zártak. Mind a társaságoknál dolgozókra, mind az ún. költségvetési állományra egyaránt jellemző, hogy nehezen élik meg a különböző változásokat, és érthető módon – az általános nehézségeken túl – saját helyzetükért aggódnak. Nehezen viselik – többek között – például, hogy a különböző állománycsoportok bérének megállapítása jelentősen eltér egymástól. (Eltérés alatt most elsőnek „technikai” eltérést értek, bár nyilván bérben is volt ilyen. Közalkalmazott, hivatásos, társasági tag.) 1994-ben ez külön kezelendő prob-

MELLÉKLET

lémát jelentett. Minden eddiginél több időt kellett tölteni az állomány között gyors informálásuk és megnyerésük érdekében. Ez nem volt mindenhol zökkenőmentes. A tavalyi év értékelésénél még egy olyan körülményre szeretnék kitérni, amelynek a jövőben egyre nagyobb jelentősége lesz. Első alkalommal ellenőrizte tevékenységünket nemzetközi szervezet. A CPT vizsgálata nem ért teljesen váratlanul bennünket, de a későbbiekben fel kell készülnünk arra, hogy az ilyen jellegű ellenőrzések ismétlődni fognak.

Adatok, számok

Az egyes szakterületek részletes értékelését megelőzően még néhány adat a bűnözés alakulásáról, a fogvatartottak létszámáról, összetételéről. Magyarországon a nyomozó hatóságok 1994-ben 432 410 eljárást fejeztek be. Az év során ismertté vált bűncselekmények száma 389 451. Ez 3 százalékkal kevesebb az 1993-asnál, de az erőszakos és garázda jellegű cselekmények száma 6 százalékkal, az emberölések száma (310) 4,4 százalékkal nőtt. A büntetés-végrehajtás számára a gondot elsősorban az jelenti, hogy a „profi” bűnözők, gyilkosok sokszoros létszámot és energiát kötnek le, tehát, ha úgy tetszik, a *fajlagos ráfordítás* jelentősen nőtt! A bírósági ítélezési gyakorlat is átalakulóban van, ami létszámviszonyaink változásából jól nyomon követhető. Az összlétszám 1994. december 31-én 12 697 fő volt – ez 5 százalékkal kevesebb, mint az előző év végén. Az egész évet egy lassan csökkenő létszám jellemezte mind az előzetesen letartóztatottak, mind az elítéltek vonatkozásában. Az 1993-as évi 13 százalékos csökkenéshez képest ez mérsékelt, de az elmúlt évben nem változtak a büntetés-végrehajtást is érintően a büntető jogszabályok. A lassú létszámcsökkenés elsősorban olyan gyakorlat terjedésére utal, amely lehetőleg kerülje a szabadságelvonást.

A összetétel szerinti megoszlás a következő:

előzetesen letartóztatott	3433
elítélt	8944
kényszergyógykezelt	121
elzárásra beutalt	196

Elítéltek végrehajtási fokozatonként

fokozat	felnőtt	fiatalkorú
fegyház	3023	–
börtön	4917	249
fogház	609	146
összesen:	8549	395

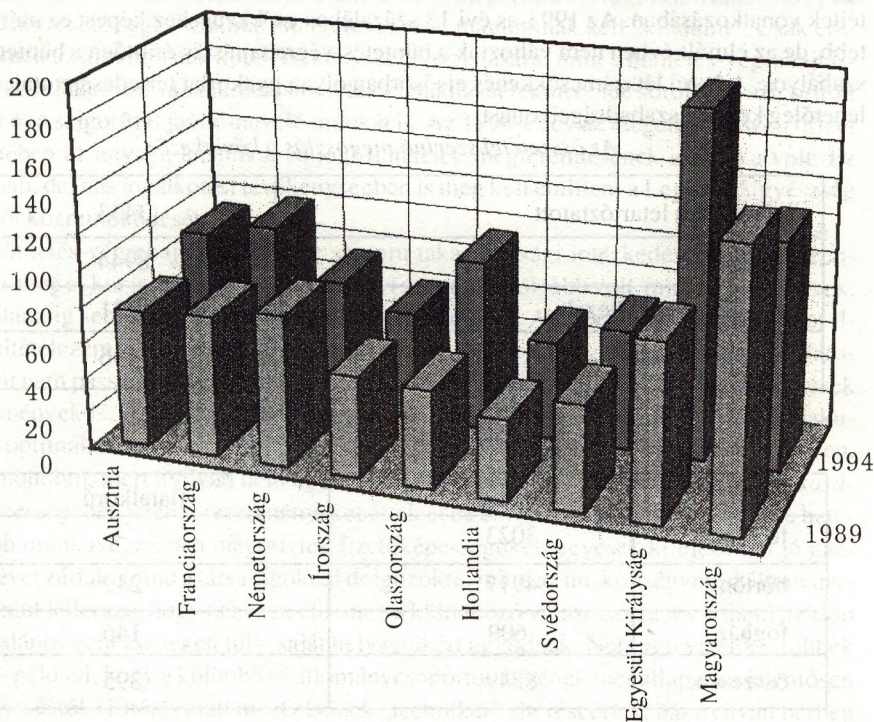
Emelkedőben van a külföldi állampolgárok létszáma, 502 fő.

MELLÉKLET

Az elítéltek összetétele az ítélet tartama és a bv fokozat szerint

	fogház	börtön	fegyház	összesen
egy hónapig	7	1	0	8
1-6 hónapig	280	260	0	540
6 hónaptól lévig	188	665	0	853
1-2 év között	136	1337	33	1506
2-3 év között	69	1025	347	1441
3-5 év között	38	1013	958	2009
5-10 év között	30	748	1093	1871
10 év felett	7	117	432	556
életfogytiglan	0	0	160	160

A fogvatartottak létszámának változása néhány országban 1989 és 1994 között (százezer lakosra számítva)

A büntetés-végrehajtás szempontjából új végrehajtási fokozatnak tekinthető az *evsz. alkalmazása*. Ez az elmúlt évben 622 főre növekedett. Létszámában meghaladja a fogház-fokozatot. Az összes elítélt 45 százaléka első bűntényes, a többi visszaeső. A létszám enyhe csökkenése mellett továbbra is magas volt a forgalom. Új befogadás 14 874 esetben történt, szabadítás pedig 16 364 alkalommal.

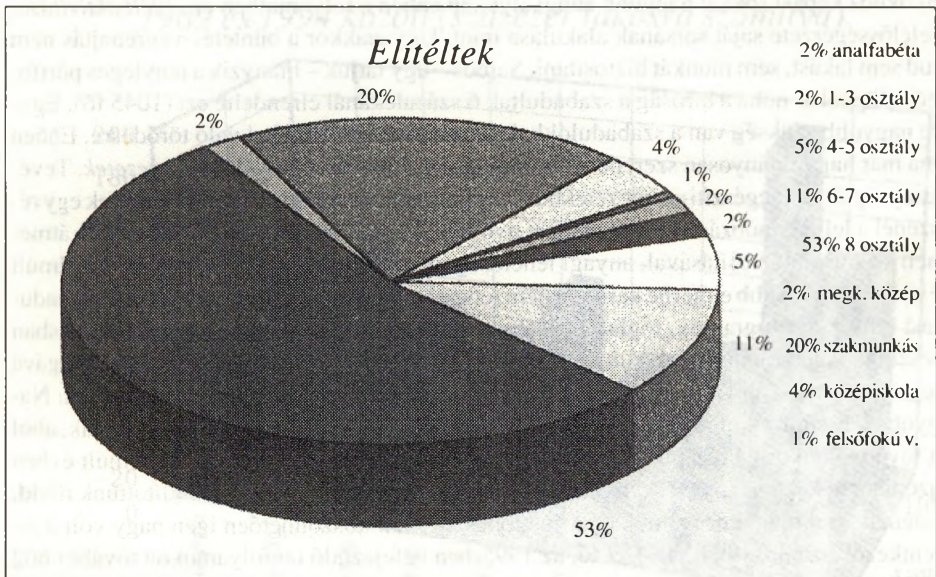
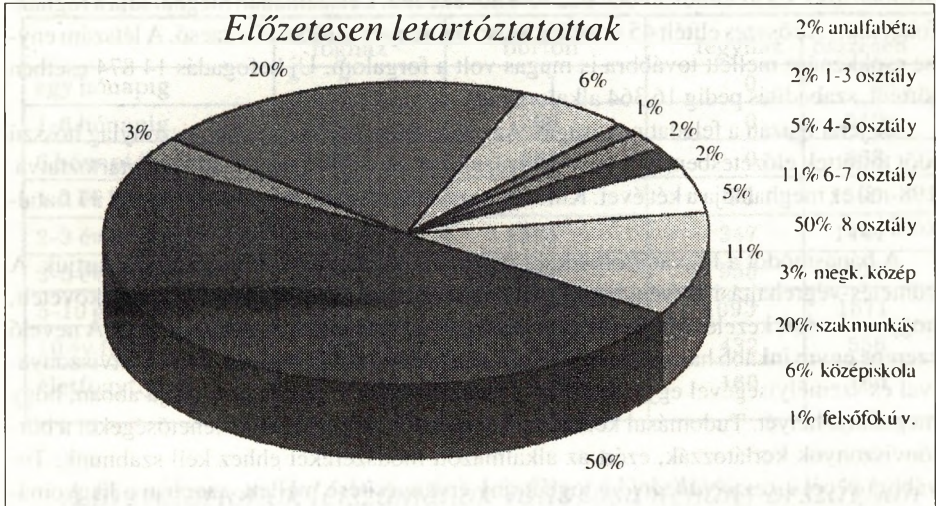
Ez jelzi igazán a feladat nagyságát. Az előzetesen letartóztatottak viszonylag hosszú időt töltöttek előzetesben. Mintegy 30 százaléuk egy évnél régebben van letartóztatva. 198-nál ez meghaladja a két évet. Különösen problematikus, hogy közöttük van 37 fiatalos is.

A bánásmódot a fogvatartottakkal továbbra is kiemelkedő fontosságúnak tartjuk. A büntetés-végrehajtási törvényben újrafogalmazott cél és feladatrendszer megköveteli, hogy a nevelés, kezelés kérdésében is változzon szemléletünk és gyakorlatunk. A nevelő szerepe egyre inkább hasonló a szociális munkáséhoz, aki gondozottjainak életviszonyaival és személyiségével egyszerre foglalkozik, miközben segíti, támogatja abban, hogy megtalálja helyét. Tudomásul kell azonban vennünk, hogy ezeket a lehetőségeket a börtönviszonyok korlátozzák, ezért az alkalmazott módszereket ehhez kell szabnunk. Továbbra is cél a *reszocializáció* a joghátrány érvényesítése mellett, azonban a hagyományokhoz képest sokkal nagyobb hangsúlyt kap ebben a folyamatban az *elítélt aktivitása*, felelősségérzete saját sorsának alakulása iránt. Ugyanakkor a büntetés-végrehajtás nem tud sem lakást, sem munkát biztosítani. Sajnos – úgy látjuk – hiányzik a tényleges pártfogó felügyelet, noha a bíróság a szabadultak 6 százalékánál elrendelte ezt (1045 fő). Egyre nagyobb szükség van a szabadulókkal, a kapcsolat nélküliekkel való törődésre. Ebben ma már hagyományosan szerepet vállalnak az *egyházak és a karitatív szervezetek*. Tevékenységük jól kiegészíti az intézetekben folyó nevelési tevékenységet. Az elítéltek egy részénél a lelki gondozáson túl segítséget nyújtanak a szabadulás után is, elsősorban átmeneti szállások biztosításával, anyagi lehetőségeik azonban igen korlátozottak. Az elmúlt évben egyre inkább előtérbe került, a nemzetközi tendenciáknak megfelelően, a szabadulást elősegítő programok, foglalkozások szervezése. Jelentősen változott az oktatásban résztvevők létszáma és átalakult az összetétele. Azzal, hogy a jogszabály az elítélt jogává teszi az oktatásban való részvételt, csökkent az érdeklődés az általános iskola iránt. Nagyobb létszámú iskola a Budapesti Fegyház és Börtönben, illetve Tökölön működik, ahol a fővárosi önkormányzat továbbra is ösztöndíjat biztosít a tanulóknak. Az elmúlt évben azonban új kezdeményezésként minden eddigi mértéket meghaladóan indítottunk rövid, intenzív szakmai tanfolyamokat. A jó előkészítésnek köszönhetően igen nagy volt a jelentkezők száma, 1994-ben 157 fő, az 1995-ben befejeződő tanfolyamokon további 602 elítéltnak lesz lehetősége arra, hogy az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmák valamelyikének megszerzését igazoló bizonyítványhoz jusson.

Különös jelentősége van az elítéltek életében a szabadidőnek és annak, hogy azt mivel tölthetik el. Anyagi korlátaink ezen a területen a legszembetűnőbbek. Mintegy 300 000 kötet könyvvel rendelkezünk, ami azt jelenti, hogy kb. 20 könyv jut egy fogvatartottra. Ez igen jó aránynak tekinthető, de fejlesztésre 1994-ben már csak 60 forint/fogvatartott jutott, azaz a mai könyvtárak mellett 5-6 főre jut egy új kötet. Sport- és kulturális felszerelé

MELLÉKLET

A fogvatartottak iskolai végzettsége (1994. november 4-én)

sekre 65 forintot fordíthattunk fogvatartottanként, ebből sem nagyon lehetett fejleszteni. Ennél is fontosabb, hogy kevés a rendelkezésre álló helyiség, ugyanakkor érdemes a felszabaduló tantermeket e célra igénybe venni.

A fogvatartottak hangulata az elmúlt évben kiegyensúlyozott volt, nem történtek olyan rendkívüli események, amelyek ezt megzavarták volna. Ebben feltehetően nagy szerepet

játszik, hogy az elítéltek nagy része perspektívát lát az intézet időszakos elhagyásában. Felelősségteljes magatartásra utal, hogy nem akarják ezt a lehetőséget elveszíteni. 1994-ben intézeti előterjesztésre 663 elítéltet helyezett a bíróság enyhébb és csak 22-t súlyosabb fokozatba. Egyre inkább az elítéltek vagy a védők kezdeményezik az evsz-be helyezést. A 196 intézeti előterjesztésből 185 főt, az 1066 elítélt-indítványból 778 esetben engedélyezte a bíróság. Kialakult a *visszavonás* gyakorlata is, erre 111 esetben került sor. A bírói gyakorlatban látunk komoly hibát is. Nem ritka, hogy a hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélt esetében is már 6 hónapi letöltött idő után engedélyezi az evsz-be helyezést. Figyelemre méltó, hogy az elmúlt évben az evsz-ből majdnem 12 000 eltávozást engedélyeztek, a vissza nem térők aránya mindössze 1-1,5 százalék volt. Ha azonban levonjuk a késve, de önként jelentkezőket is, akkor csak 0,5 százalék. Ezek a számok mutatják, hogy a lehetőségek elvesztésének esélyei milyen mértékben váltják ki a felelősségteljes magatartást. Megerősítik ezt a rövid tartamú eltávozásra és a kimaradásra vonatkozó adatok is. 1994-ben rövid tartamú eltávozást engedélyeztek 3310 elítélt részére 4388 esetben, a nem jelentkezők aránya 4 százalék, de a késve önként jelentkezők számát levonva már csak 2-3 százalék, pedig ebben a kategóriában fegyházások is vannak. Kimaradáson 1432-en voltak, 3823 esetben. A nem jelentkezők aránya némileg magasabb, 5 százalék, de figyelembe véve, hogy általában a kimaradást engedélyezik első próbaként, ez nem tekinthető magasnak. Új lehetőség, hogy a fogvatartott meglátogathatja súlyosan beteg hozzátartozóját, részt vehet temetésén. Erre 64 esetben felügyelet nélkül, 5 esetben felügyelettel került sor. A büntetés- félbeszakítások száma: 3186 kérelemből engedélyezésre került 1509 (50 százalék). Nem jelentkezett a büntetés folytatására 208 fő (13 százalék).

A fogvatartottak fegyelmi helyzete fontos mutatója a büntetés-végrehajtás életének. Az elmúlt évben 8825 esetben szabtak ki fegyelmi büntetést, ez mintegy 4 százalékos növekedést jelent összességében. Ha azonban azt vizsgáljuk, hogy naponta átlagosan 24 fegyelemsértés történik, ez fogvatartotti létszámmra vetítve kb. 2 ezreléket jelent. A magánelzárások ellen (3056 eset) 789 esetben fellebbeztek – azaz az esetek 26 százalékában. A büntetés-végrehajtási bíró 547 esetben (69 százalék) elsőfokon jóváhagyta az intézet döntését. A jellemző az volt, hogy a jóvá nem hagyott döntéseknél a fegyelmi büntetés mértékét és nem jogosságát bírálta felül a bíróság. Még mindig jelentős különbségek vannak az egyes bíróságok gyakorlatában. Összességében megállapítható, hogy az intézetekben rend és fegyelem uralkodott. A jövőben elsősorban a fegyelmi gyakorlat egységesítésére kell törekedni, melyhez a fegyelmi szabályzat megjelenése jó alapot fog nyújtani.

Intézeteink biztonságáról

A biztonsági feladatok megoldásához szükséges technikai eszközök rendelkezésre álltak, egyes intézeteknél kifejezetten jó színvonalon. Az értékelt időszakban olyan rendkívüli esemény nem következett be, amely a közrendet és a közbiztonságot súlyosan veszélyeztette volna. Sőt, a rendkívüli és különös események súlyosságában és számában is csökkenés volt tapasztalható. Hatékonyabbá vált a rendkívüli és különös események megelőzésére irányuló felkészülés, valamelyest javult a szolgálati feladatok ellátásának színvonala. Ez – a már említett fogvatartotti összetételt is alapul véve – figyelemre méltó eredmény! A személyzet gyakorlatlanságából, tapasztalatlanságából eredő hibák e szolgálati

területen jelentkeznek a legélesebben. A kedvezőtlen gazdasági körülmények ellenére, a büntetés-végrehajtás hír- és biztonságtechnikai ellátottságának színvonala, ha minimálisan is, de tovább javult. Több új telefonközpontot állítottunk rendszerbe. Folytattuk az intézetek és az illetékes rendőrkapitányságok közötti közvetlen vezetékös összeköttetés kiépítését, és bővítettük a rádiótelefonokkal és személyhívó berendezésekkel való ellátottságot. A személyi és technikai őrzés mellett az intézetek őrzési rendszerében egyre nagyobb mértékben alkalmaztuk a szolgálati kutyákat. A bűnözésben bekövetkezett változások szükségessé tették egyes bűnelkövetők fokozottabb biztonsági körülmények között történő elhelyezését. Ennek érdekében különleges biztonságu körletet és több intézetben különleges biztonságu zárkat alakítottunk ki.

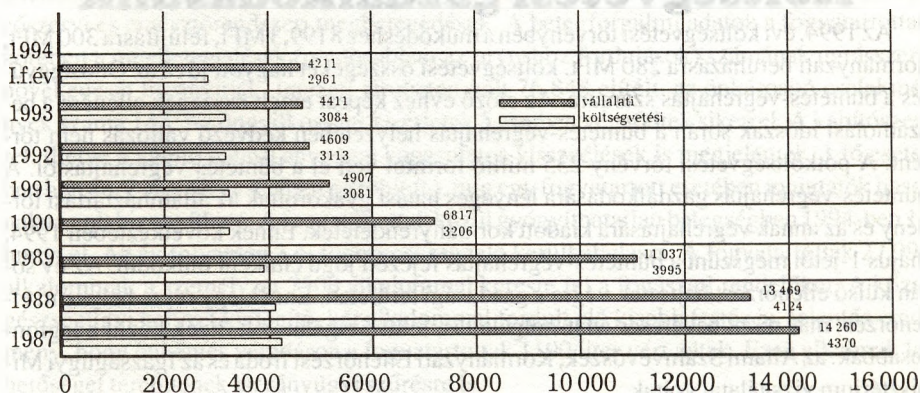
A fegyverzeti anyagok és a kényszerítő eszközök vonatkozásában is tovább folytattuk a korábbi években megkezdett korszerűsítést. Valamennyi intézetet elláttuk a MARLIN típusú lőfegyverrel. Rendszeresítésre került az *ütés- és szürásálló védőmellény, a sűrített levegős légzőkészülék és a bilincsrögzítő öv*. A differenciált őrzés követelményeinek figyelmen kívül hagyása és a hanyag feladatvégrehajtás következtében, elsősorban a mezőgazdasági területeken és az intézetek kívüli munkahelyeken történtek szökések és fordultak elő más különös események. Az előállítás tárgyi feltételei kedvezően változtak azaz, hogy a kisebb szállítójárműveket korszerűbb típusúra cseréltük. A nagyobb befogadó-képességű szállítójárművek cseréje folyamatban van. Jó ütemben halad a biztonságu beszélőfülkék kialakítása is. A rendkívüli események megelőzésére és felszámolására történő eredményes felkészülés érdekében – a hatályos együttműködési megállapodás alapján – több esetben hajtottunk végre közös gyakorlatot a rendőrséggel. A biztonságu feladatok szerves része a védelmi felkészülés és az országos mozgósítás is. Ebben a tekintetben az Országos Parancsnokság tárcaszintű feladatot is ellát, ennek során együttműködik a társmnisztériumokkal, illetve a polgári igazságügyi szervekkel.

Gazdasági társaságok

Az 1994-es évet a büntetés-végrehajtási társaságok jelentős szervezeti változások jegyében kezdték meg. A korábban közüzemi jelleggel működő állami vállalatokból – törvényi előírás alapján – teljesen tartósan állami tulajdonban maradó *gazdasági társaságokat* hoztunk létre. A társaságok működéséről előzetesen rendelkezésre álló adatok alapján ma már látható, hogy éves gazdálkodásuk során a fizetőképességüket megőrizték. Kedvezőtlen viszont, hogy ez 3-4 társaság esetében csak központi támogatás folyósításával volt lehetséges. A társaságok abban bíztak – joggal –, hogy az okiratban deklarált pénzt megkapják. Egyesek erre alapozott növekvő készlettel gazdálkodtak, mások ezért nem kaptak egyéb támogatást. Persze azt is tudomásul kell venni, hogy ez a pénzhiány nem az átalakulásból adódik. Erre a tőkére akkor is szükség lenne, ha másmilyen formában oldanánk meg az elítéltek foglalkoztatását. A társaságok tulajdonosi irányítása sem volt kezdetben zökkenőmentes. Az alapító képviselőjének hosszú távolléte a döntéseknél gyakran időbeli zavart okozott. Problémát jelentett a működés megkezdése előtt végelszámolás alá vont részvénytársaság szervezetének felállításával (megszüntetésével) összefüggő teendők végrehajtása. A társasággá szervezésről – az előbbi gondok ellenére – összesség-

MELLÉKLET

A foglalkoztatottak évenkénti átlagos száma

gében megállapítható, hogy sikeres volt. Néhány kft. a korábbi évinél nagyobb forgalmat bonyolított, jobb eredményt ért el, s az év végére tartalékkal zárt. Több társaság viszont kritikus helyzetben van. Nagyrészt a veszteséges gazdálkodás következtében jelentős hitelállományt halmozott fel, banki finanszírozás hiányában a Kockázati Alap felé adósodott el, aminek a törlesztése igen kétséges, veszélyeztetve a közeljövőben felmerülő hasonló igények teljesítését. A követelések behajtása némileg javult a múlt évben. Igen jelentős eredmény, hogy nagy összegű, a fizetési határidőt jelentősen túllépő tartozásuk nincsen a társaságoknak. Jelenleg is rendezetlen viszont az 1992. évben a 3266/1992. Kormányhatározat alapján – törvénysértően – elengedett adótartozás helyzete.

A 12 társaság legfontosabb várható adatai:

	1993	1994	%
Nettó árbevétel (EFt)	3 514 050	4 304 614	122,5
Mérleg szerinti eredmény (EFt)	136 233	99 349	72,9

Kritikus az Alföldi Bútorgyár helyzete.

A foglalkoztatottak foglalkoztatása 1994-ben jelentősen megváltozott. A korábbi gyakori alacsony foglalkoztatási arány több társaságnál átváltozott munkaerőhiánnyá. Ezt kisebb mértékben szabad munkaerővel pótolták. Mivel nem várható az elítélt létszám jelentős emelkedése, valószínűleg termékszerkezet-váltásra is szükség lesz. Csakhogy a társaságok a több éve húzódó beruházási elmaradásokat sem tudták pótolni. Jellemzően olyan kis összegű a rendelkezésre álló forrásállomány, hogy az egyszerű visszapótlásra sem elégséges. 1995-ben minden bizonnyal szükség lesz újabb külső forrásbevonásra. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján ugyanis egyre nyilvánvalóbb, hogy évente csak 500-600 millió forintos támogatással tartható fenn a 3,5-4,0 milliárd forintnyi termelési érték, az 5000 főnyi és 1800 szabad munkaerő foglalkoztatása. Várható egy újabb fizetéseképtelenségi állapot, ami csak külső erőforrásból lesz megoldható, ellenkező esetben számolni kell a felszámolási eljárások megindításával.

Költségvetési gazdálkodásunk

Az 1994. évi költségvetési törvényben a működéshez 8199,3 MFt, felújításra 300 MFt, kormányzati beruházásra 280 MFt. költségvetési összegeket hagyott jóvá az Országgyűlés a büntetés-végrehajtás számára. Az előző évhez képest emelt összegek ellenére a beszámolási időszak során a büntetés-végrehajtás helyzetében kedvező változás nem történt. A pótköltségvetési törvény 235 millió forintot vett el a büntetés-végrehajtástól. A büntetés-végrehajtás gazdálkodására lényeges hatást gyakoroltak az államháztartási törvény és az annak végrehajtására kiadott kormányrendeletek. Ennek következtében 1994. május 1-jétől megszűnt a büntetés-végrehajtás fejezeti jogú címként működni. Az év során külső ellenőrzést hajtottak végre a gazdasági területen. Ennek egy része helyszíni ellenőrzés, más része bekéréses adatszolgáltatás, felülvizsgálat volt. Ezek közül a legfontosabbak: az Állami Számvevőszék, Kormányzati Ellenőrzési Iroda és az Igazságügyi Minisztérium vizsgálatai voltak.

Gazdálkodási feladatok

1994. február elsejétől a fogvatartotti élelmezési norma pénzértékét meg tudtuk emelni az addigi 104 Ft/nap (alapnorma) értékről 130 Ft/napra, ezzel egyidejűleg módosíthatók voltak az egyes pótlékok arányai is. Gazdasági lehetőségeink nem tették lehetővé, hogy az elhelyezési körülmények javuljanak. Ezt a megállapítást igazolják – sajnálatosan – az elmaradt felújítások, épületkarbantartások. Mindezek mellett meg kell említeni az idén megvalósított evsz körleteket. Itt az intézeti kezdeményezőkézség számos példájával lehet találkozni. Ellátási gondjaink voltak a fogvatartottak munkaruházatával. Ez összefügg azzal, hogy átvételi lehetőségeink a honvédségtől – amiatt, hogy a térítési összeg megemelkedett – gazdaságtalanná váltak. A nehézséget növelik a lecsökkent raktárkészletek és a szűkös pénzügyi lehetőségek. A beszámolási időszak egyik kiemelkedő feladata volt a társasági törvény alapján megvalósuló büntetés-végrehajtási vállalatok átalakításakor a vállalati és a költségvetési vagyon elválasztása. Az előző évben megkezdett energetikai elképzeléseink megvalósítását folytattuk. 117 millió forintnyi fűtési, az energiatakarékos fényforrások alkalmazásával további évi 2-3 millió forint költségmegtakarítást értünk el.

A költségvetési rendszerben foglalkoztatott fogvatartottak létszáma 1994-ben 2800 volt. Az átlagkeresetek alakulása lényegében megegyezett az előző évivel (bruttó 4300 Ft/fő/hó), aminek legfőbb oka, hogy a munka díjazására fordítható keret nem változott.

Egészségügyi ellátás

Kidolgoztuk a fogvatartottak egészségügyi ellátásának rendjére vonatkozó szabályokat. A miniszteri rendelet tervezete elkészült, jelenleg a tárcaközi egyeztetés folyik. Az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetekben történő végrehajtása jelentős mértékben érinti az egészségügyi szakterületet. E kérdéskörben is számos teendőnk akadt, a szakhatósági egyeztetéstől a jogalkotásig. Megtettük a szükséges intézkedéseket – a kijelölt intézetekben – az egészségügyi feltételek és a rendelőhelyiségek kialakítására. A fogvatartottak körében a korábbi évek során már megfigyelt egészségromlás tovább foly-

tatódott. Az előzetesen letartóztatottak elsősorban vegetatív idegrendszeri panaszokkal jelentkeztek orvosi rendelésen. Az elítéltek körében a vezető kórisémek: bőrbetegség, légzőszervi és emésztőrendszeri megbetegedések. A betegforgalmi adatok a fogvatartottak körében a megbetegedések (pontosabban az orvoshoz fordulások) számának ugrásszerű növekedését bizonyítják. Intézeti járóbeteg volt 76 848 elítélt, az önkárosító cselekmények száma 147. Az öngyilkossági kísérletek 5 esetben végződtek sikerrel. A kábítószerrel, illetve a kábító hatású anyaggal kapcsolatos visszaélések is megjelentek, 1 fő esetben heroin, 2 személy esetében nitrohígító, míg egy fogvatartott esetében nyugtatók használata volt bizonyítható. A fogvatartottak közül gyógyíthatatlan betegségben 1994-ben 14 hunyt el. Az év folyamán 3 új fogorvosi rendelő került átadásra. A fogvatartottak 27 994 alkalommal, a személyzet 7500 alkalommal kereste fel a fogászati rendelőket. A közegészségügyi helyzet kielégítő, két alkalommal fordult elő kisebb fertőzés. Jelentős eredmény, hogy önkéntes véradáson a fogvatartottak 1100 liter vért adtak. Ezen alkalmak lehetőségét teremtenek járványügyi szűrésre is.

A büntetés-végrehajtás személyi állományának egészségügyi ellátása a progresszív betegellátás rendjébe illeszkedően több szinten történik. A szak- és fekvőbeteg ellátás a BM Kórházban, illetve a területileg illetékes egészségügyi intézményekben valósul meg. 1994-ben összesen 201 esetben került sor a felvételre jelentkezők alkalmasságának másodfokon történő elbírálására. Az esetek több mint felét tették ki (119) a pszichológiai okból alkalmatlanok. A szakképzett pszichológusok bevonása az egészségügyi főosztály keretein belül működő bizottság munkájába, lehetőséget teremtett az alkalmatlannak bizonyultak szakmailag korrekt felülvizsgálatára. Az előző évhez képest tovább csökkent a rendelésen megjelentek száma. Az egy főre jutó felmentési napok száma 20,9. Különböző fekvőbeteg-gyógyintézetekbe 472 beteget utaltak be. Sajnálatosan csökkent a szűrővizsgálatokon megjelentek száma (1993-ban 4289). Ezt a tendenciát meg kell szakítani. Ha megelőzésről beszélünk, akkor ennek itt különösen értelme van. Továbbra is igen magas volt a gondozottak száma (1134). Hasonlóan az 1993-as évhez, a leggyakoribb megbetegedések a mozgásszervi és szív- és érrendszeri csoportban fordultak elő. A daganatos betegségek arányának növekedése is felhívja a figyelmet a szűrővizsgálatok fontosságára.

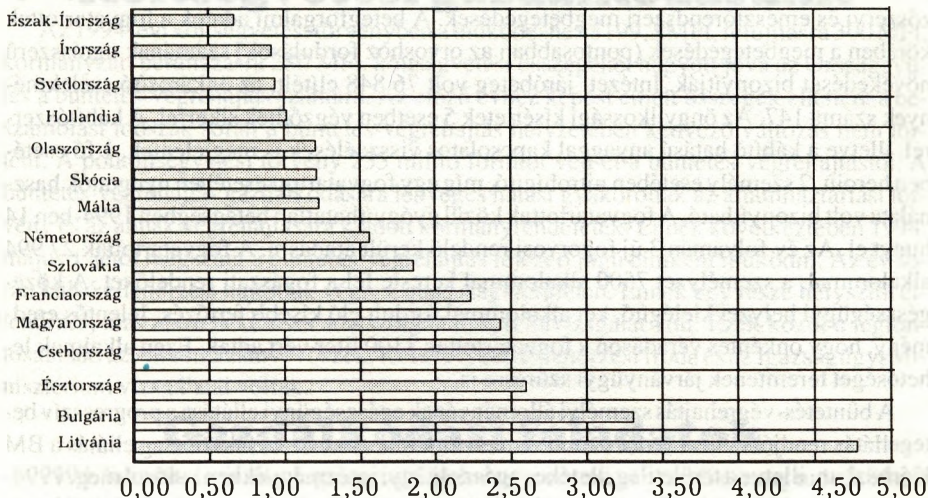
A személyzet helyzete

A büntetés-végrehajtás rendszeresített létszáma az elmúlt évben változatlan (6790) volt. A testületet 651-en hagyták el, közülük 216-nak szolgálati viszonya nyugállományba helyezéssel szűnt meg. A 929 felvételre kerülből még az év során 95-en távoztak. Egyes intézetekben állandósult a munkaerőhiány, ami azt is jelentette, hogy a meglévő állomány leterheltsége továbbra sem csökkent. A státuszok közül tartósan 114 nem volt betöltve. 1994-ben, bár központi bérfejlesztés nem volt, a büntetés-végrehajtás több intézkedést tett az anyagi gondok enyhítésére (kétszer félhavi bér, minimális fejlesztés a tisztelhetteseknél (1500, 600 forint), egészségügyi munkahelyi pótlék, 13. havi bér őszi kifizetése).

Személyi állományunk oktatásának, képzésének, a személyzet felkészítésének nehány kiemelten fontos kérdéséről külön is szükséges szólni. Az alapfokú képzésben nagy-

MELLÉKLET

Az egy testületi tagra jutó fogvatartottak száma országonként

arányú volt az elmaradás. Az év második felétől – az átmeneti időszakra – megváltoztattuk a kiképzés és az alapfokú képzés tíz évvel ezelőtt kialakított gyakorlatát. Tudjuk, hogy az új alapképzési módszer szükségmegoldás, szakmai, pedagógiai szempontból is kifogásolható és az eddiginél nagyobb figyelmet, áldozatvállalást követel az intézetektől és az iskolától egyaránt. Ugyanakkor a számadatok bizonyítják, hogy a módszer pozitív hatásként minden eddiginél nagyobb ütemben folyik az állomány alapképzése és az 1995-ös év végére az elmaradás várhatóan az iskola által kezelhető mértékűre csökken. A romló gazdasági feltételek ellenére változatlanul hangsúlyos területként kezeltük az állomány üdültetését, pihenését. Fenntartjuk a BM-üdültetés lehetőségét. A büntetés-végrehajtás a főidényre szóló BM-beutalókat 1600 forinttal támogatta. Az igali kondicionáló és regeneráló pihentetésen 6 turnusban 189-en vettek részt. Az állomány fegyelmi helyzete számszerűleg nem mutat jelentős eltérést az előző évitől. 531 esetben indult fegyelmi eljárás, ebből 61 esetben nem történt felelősségre vonás. 26 bűncselekmény, 47 szabálysértés, 481 fegyelmi vétség alapos gyanúja bizonyosodott be. A 26 bűncselekményből jelentősebb az 5 hivatali visszaélés vétsége, 5 bántalmazás hivatalos eljárásban. Hivatásos szolgálatra méltatlanná válás miatt 1994-ben 11 elbocsátás történt a testülettől. A 47 szabálysértés 66 százaléka közúti közlekedés szabályainak megszegése volt. A fegyelmi vétségek közel fele (207 eset) a szolgálati kötelezettségek megszegése körébe tartozó fegyelemsértés volt. Változatlanul magas a napi szolgálati feladatok ellátását veszélyeztető cselekmények száma. Így a késések, az előírt jelentkezési kötelezettségek elmulasztása, az italo-

Nemzetközi kapcsolatok

Miként eddig is, arra törekedtünk, hogy nyitottak maradjunk a régió országaival – melyekkel feladataink és gondjaink nyilvánvalóan hasonlóak –, valamint a nyugati országokkal fennálló kapcsolatainkban. Országunk és azon belül büntetés- végrehajtásunk helyzetéből következően lehetőségünk van arra, hogy közvetítő szerepet játsszunk e két régió között. Úgy érezzük, hogy e szerep tudatos vállalásával hozzá kell járulnunk a régió önszerveződéséhez. Az ET Themis-program keretében több konferenciát szerveztünk. Szintén az Európa Tanács közreműködésével és finanszírozásával 3-3 fős delegáció tanulmányozta a norvég és a holland büntetés-végrehajtást. Az Európa Tanáccsal fennálló jó kapcsolatnak köszönhetően két munkatársunk folyamatosan részt vesz a személyi állománnyal foglalkozó szakértői bizottság munkájában. A magyar büntetés-végrehajtás nemzetközi tekintélyt szerzett nemcsak a volt szocialista országok, hanem a nyugat-európai országok körében is.

Informatikai rendszer

1994-ben jelentősen előre léptünk a büntetés-végrehajtás informatikai rendszerének kiépítésében. Sor került az új fogvatartotti alrendszer programjainak kidolgozására; a rendszer 1995. évi bevezetéséhez minimálisan szükséges technikai feltételek létrehozására; egységes irodaautomatizálási rendszer kialakítására a büntetés-végrehajtás egészét illetően; a korábban rendszerbe állított adatfeldolgozások működésének folyamatos biztosítására; az országgyűlési képviselői, illetve az önkormányzati választásokkal kapcsolatos adatszolgálati kötelezettség központi biztosítására. Az új fogvatartotti alrendszer programjainak kidolgozása az előzetes tervekhez képest több időt vett igénybe. Ennek ellenére két kijelölt intézetben a negyedik negyedévben megkezdődött a programrendszer kísérleti alkalmazása. A kísérlet eddigi tapasztalatai kedvezőek, arra utalnak, hogy az 1995. év második negyedévére tervezett bevezetését követően jelentős mértékben javulhat a fogvatartottakkal kapcsolatos adminisztráció pontossága és naprakészsége, a napi feladatokban a szükséges információk felhasználása.

Az elmúlt esztendőben – a korábbi évek gyakorlatának megfelelően – változatlanul élénk volt a sajtó, a televízió, a rádió érdeklődése a büntetés-végrehajtás munkája, tevékenysége iránt. Nem volt olyan nap, hogy valamilyen cikk ne foglalkozott volna a büntetés-végrehajtással. Döntő többségében korrektül. A múlt év elején Szolnokon a Városi Közművelődési Házban bemutatott „Rácsok nélkül” című, az elítéltek képzőművészeti tevékenységét bemutató kiállítás volt az első olyan nagyszabású esemény, amelyről a központi sajtószervek és a helyi sajtó is bőszegesen tudósított. Jelentős volt a sajtóvisszhangja tavasszal és az ősszel Pilisszentkereszten az Oktatási Központban rendezett nemzetközi konferenciának. Ezen – a hazai szakemberek mellett – több külföldi delegátust is meginterjúvoltak az újságírók. Több, intézetlátogatással egybekötött sajtótájékoztatót tartottunk, melyek után munkánkat hűen tükröző írások jelentek meg. Az elmúlt évben figyelemre méltóan megszaporodott a helyi, illetve regionális médiák száma. A büntetés-végrehajtási intézetek parancsnokai ezekkel a szerkesztőségekkel igyekeztek jó kapcsolatot kialakítani, így a helyi lapokban, városi televíziókban, rádiókban gyakori a híradás a

MELLÉKLET

vonzáskörükben lévő büntetés-végrehajtási intézetekről. A BörtönÚjság speciális szerepét betölti. A Börtönügyi Szemle a széles szakmai közvélemény elismerését vívta ki.

A büntetés-végrehajtáson belüli ellenőrzési rendszerek összességében megfelelően működnek. Az ellenőrzések hatására javult az intézetekben folyó munka színvonala. Rendszeressége, alaposága révén a szabálytalanságok időben felszínre kerültek és rövid időn belül megszűntek.

Összességében megállapítható, hogy a büntetés-végrehajtás az elmúlt évben is eredményesen elvégezte a törvények által meghatározott feladatait. Az előttünk álló évben azonban új feladataink is vannak, amelyekben előre kell lépniük:

1. *A Büntetés-végrehajtási Szabályzat megjelenésével egy időben ki kell adni azokat a végrehajtási utasításokat, amelyek egységes alapon fogják szabályozni az intézetekben folyó tevékenységet.*

2. *Az állomány szociális helyzetének javítása folyamatos feladat (például lakástámogatás).*

3. *Fontos feladatunk a felvételre kerülő állomány hatékonyabb képzése, a szolgálatban lévők továbbképzése, az új szabályok megismertetése, az ismeretek ellenőrzése (vizsgák az egész állománynak).*

4. *Folytatni kell a biztonsági rendszerek fejlesztését a jóváhagyott program és a pénzügyi lehetőségek alapján.*

5. *Az informatikai rendszer további fejlesztése elengedhetetlen.*

6. *Továbbra is erőfeszítéseket kell tennünk a személyzet anyagi- és munkakörülményeinek javítására.*

7. *Új feladatként végre kell hajtanunk az idegenrendészeti őrizetet.*

8. *A büntetés-végrehajtás intézményrendszerének további fejlesztése, az új normák szerinti férőhelyek megállapítása is 1995-ös feladat.*

9. *Folytatni kell a társadalom nyílt tájékoztatását gondjainkról.*

10. *Tovább folytatjuk az állomány felkészítését a kábítószer börtönön belüli megjelenésével kapcsolatos feladatokra.*

11. *Erősíteni kell a kft-s intézetek szakfelügyeletét.*

12. *Felül kell vizsgálnunk az ügykezelési utasítást.*

13. *Felül kell vizsgálni az állománytáblázatokat.*

14. *Végül: aktívan közreműködünk a jogállásunkról, a szolgálati viszonyunkról szóló törvény alakításában, továbbá a kormány elé kell terjesztenünk a további működésünk feltételeiről szóló jelentésünket.*

Dr. Tari Ferenc